

ศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” จังหวัดนครพนม
Learning Centre on Plant Production in line with “The New Theory” of His Majesty
The King in Nakhon Phanom Province

มนิต สารุณา¹ ชูศรี คำดี¹ และ ชำนาญ กสิบาล¹
Manit Saruna¹ Choosri Kumlee¹ and Chaumnan Kasibal¹

บทคัดย่อ

กรมวิชาการเกษตร ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่ดินและน้ำ ร่วมกับผลงานวิจัยด้านเทคโนโลยีการผลิตพืชทั้งระบบ เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมง่ายต่อความเข้าใจของผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมและเรียนรู้ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนครพนม ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” จังหวัดนครพนม ขึ้นเมื่อต้นปี พ.ศ. 2552 จำนวน 2 แห่ง คือ พื้นที่ตำบลหนองแสงและตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยศูนย์เรียนรู้การผลิตพืช แห่งแรกเน้นหนักด้านการฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นหลัก พื้นที่ 15 ไร่ ส่วนที่สอง เน้นหนักด้านการปฏิบัติตามแนวพระราชดำริ พื้นที่ 7.5 ไร่ โดยแบ่งพื้นที่ดำเนินการออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 พื้นที่สระน้ำ 1 ไร่ มีกิจกรรมเลี้ยงปลาในพืช เช่น ปลานิล ตะเพียน ไน และยี่สก ส่วนที่ 2 นาข้าว 4.5 ไร่ มีกิจกรรมการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 และการปลูกพืชหลังนา เช่น ข้าวโพด แตงโม และหอมแบ่ง ส่วนที่ 3 พืชผสมผสาน 1.5 ไร่ มีกิจกรรมการปลูกไม้ผล เช่น มะม่วง ชมพู และมะไฟ พืชผักอายุยืน อายุสั้น และพืชหมุนเวียนอื่นๆ และส่วนที่ 4 ที่อยู่อาศัย 0.5 ไร่ ประกอบด้วยบ้านพัก ปศุสัตว์และโรงเห็ด จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม 2552 สรุปผลได้ ดังนี้ ทั้ง 4 ส่วนมีรายได้ตลอดทั้งปี 104,375 บาท และมีรายจ่ายทั้งหมด 39,139 บาท เหลือเงินหักค่าใช้จ่าย 65,236 บาท ด้านรายได้พบว่า ส่วนที่ 2 สูงที่สุด คือ 60,234 บาท รองลงมาได้แก่ส่วนที่ 4 และส่วนที่ 3 คือ 25,858 และ 17,383 บาท ตามลำดับ และส่วนที่ 1 น้อยที่สุด คือ 900 บาท ด้านรายจ่ายพบว่า ส่วนที่ 4 สูงที่สุดคือ 21,330 บาท รองลงมาได้แก่ ส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 คือ 9,509 และ 8,300 บาท ตามลำดับ และเมื่อวิเคราะห์ผลตอบแทนหลังหักค่าใช้จ่ายระหว่างเดือนมกราคม-ธันวาคม 2552 พบว่า ส่วนที่ 2 มีผลตอบแทนสูงที่สุด คือ 50,725 บาท รองลงมาได้แก่ ส่วนที่ 3 ส่วนที่ 4 คือ 9,083 และ 4,528 บาท ตามลำดับ ส่วนที่ 1 น้อยที่สุด คือ 900 บาท แต่การดำเนินงานทั้ง 4 ส่วนนั้นจะต้องเกี่ยวเนื่องกันไป จึงจะทำให้เกิดการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ไปสู่ความสำเร็จได้

คำสำคัญ : เศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ การผลิตพืช

¹ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนครพนม อ.เมือง จ.นครพนม

Agricultural Research and Development Center, Nakhon Phanom

Abstract

Department of Agriculture received the concept of sufficiency economy and The New Theory is a philosophy bestowed by His Majesty the King. These are a guide to managing land and water with results of the plant production technology research. To easy to make a concrete understanding for the guest and learning in the Nakhon Phanom Research and Development Agriculture Centre. The learning centre of plant production following by The New Theory in Nakhon Phanom province was established on early of 2009 for 2 centers i.e. Nong Seng and Kham Thao, Muang districts, Nakhon Phanom province. The first centre was concentrated with training and technology transfer in area of 15 rai. The last second, they have 7.5 rai area and concentrated with practice following by His Majesty the King. In area of 7.5 rai is divided into 4 sections including: i) 1 rai area for basin (there has many fish eat plants farm such as Tilapia, Common Carp, Java Crab and Jullien's Golden Carp fish), ii) 4.5 rai area for paddy field (they was grown KDML 105 and some crops after rice harvest such as maize, watermelon and spring onion), iii) 1.5 rai area of multicrop i.e. fruit crops (such as mango, rose apple and burmese grape), short- and long- lived vegetables and other rota-crops, and iv) 0.5 rai area of housing including: house, livestock and mushrooms house. From the result during January to December 2009 can concluded that all of 4 sections has income 104,375 baht/year, 39,139 baht/year for total expenditure and remaining income was 65,236 baht/year. For income, the second section was highest (60,234 baht) and following by forth and third sections (25,858 and 17,383 baht, respectively). The lowest income was the first section (9,509 baht). For total expenditure, the forth section was highest (21,330 baht) and following by second and third sections (9,509 and 8,300 baht, respectively). For the net income between January to December 2009 , the second section gave highest net income was 50,725 baht and following by third and forth sections were 9,083 and 4,528 baht, respectively. The lowest net income was first section (900 baht). However, all 4 sections operation to aid the same for developing to succession.

Key Words : sufficiency economy, the new theory, plant Production

บทนำ

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาหรือแนวปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานแก่ประชาชนระดับรากหญ้า โดยเฉพาะที่อยู่ในชนบท ท้องถิ่นห่างไกล ก้นดาร์ ค่อนข้างยากจนให้เป็นแนวทางดำรงชีวิต ประหยัด พึ่งพาตนเอง เป็นคนดี มีศีลธรรม เพื่อความกินดี อยู่ดี มีสุข ตลอดเวลา ตั้งแต่ พ.ศ. 2494 ถึง 2532

คือเมื่อทรงขึ้นครองสิริราชสมบัติ จนถึงเมื่อทรงเริ่มงานเกษตร “ทฤษฎีใหม่” หรือ 46 ปี (พ.ศ. 2494 – 2540) เมื่อพระราชทานแนว “เศรษฐกิจพอเพียง” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2547 ณ ท้องพระโรงศาลาเจริญ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แก่รัฐมนตรีเกษตร/พัฒนาของประเทศกำลังพัฒนา 19 ประเทศ ความว่า “เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาหรือแนวคิดแต่ “ทฤษฎีใหม่” ไม่ใช่ปรัชญาแต่เป็นการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์เป็นวิถีปฏิบัติเพื่อช่วยการประกอบอาชีพของเกษตรกร” ทรงให้เริ่มทดสอบเกษตร “ทฤษฎีใหม่” เมื่อ พ.ศ. 2532 ที่วัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรีและที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในปี พ.ศ. 2533 (อำพล เสนาณรงค์, 2550) การพัฒนาชีวิตและอาชีพของประชาชนในชนบท โดย “ทฤษฎีใหม่” ที่ว่านี้มีระดับของความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามที่ได้พระราชทานพระราชดำริไว้ 3 ขั้น คือ (ผลิใบ กรมวิชาการเกษตร, 2553) ขั้นที่ 1 ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น สำหรับเกษตรกรที่มีพื้นที่น้อย ค่อนข้างยากจน อยู่ในเขตเกษตรที่อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ในขั้นนี้ ต้องการสร้างความมั่นคงทางด้านการผลิต ความมั่นคงทางด้านอาหารประจำวันความมั่นคงของรายได้ ความมั่นคงของชีวิต และความมั่นคงของชุมชนในชนบทเป็นเศรษฐกิจที่ต้องพึ่งพาตนเองทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริดังกล่าวให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ในอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 กล่าวคือ พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง ประมาณ 30% ให้ขุดสระน้ำเพื่อเก็บกักน้ำในฤดูฝนไว้ใช้ในการเพาะปลูกตลอดปี ซึ่งสระน้ำนี้สามารถจะเลี้ยงปลา หรือพืชน้ำต่าง ๆ เช่น ผักบุ้ง ผักกระเฉด บัวสาย ไว้เป็นอาหารใน ครอบครัว หรือจำหน่ายได้ด้วย พื้นที่ส่วนที่สอง ประมาณ 30% ให้ปลูกข้าวเพื่อใช้เป็นอาหารในครัวเรือน ให้เพียงพอตลอดปี ซึ่งสามารถลดค่าใช้จ่ายของครอบครัว และสามารถพึ่งพาตนเองได้ พื้นที่ส่วนที่สาม ประมาณ 30% ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ สมุนไพร หรือพืชอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน ถ้าเหลือสามารถนำไปจำหน่ายเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง พื้นที่ส่วนที่สี่ ประมาณ 10% ใช้เป็นที่สร้างบ้านที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และโรงเรือนอื่น ๆ เช่น ยุ้งฉาง เล้าเป็ด เล้าไก่ คอกสัตว์ โรงเรือนเพาะเห็ด คอกปุ๋ยหมัก เป็นต้น เมื่อเกษตรกรเข้าใจหลักการและลงมือทำตามในระยะเวลาที่เหมาะสมจนประสบผลสำเร็จ ในลักษณะ “พออยู่พอกิน” เป็นอย่างดี เกษตรกรจะสามารถพัฒนาไปสู่ขั้นที่สองและขั้นที่สามต่อไปได้ ขั้นที่ 2 ทฤษฎีใหม่ขั้นกลาง เป็นขั้นรวมพลังในรูปของกลุ่ม หรือสหกรณ์ เพื่อร่วมกันดำเนินการในด้านต่าง ๆ คือ การผลิต โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมดิน การหาปัจจัยการผลิต ทั้งเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และน้ำในการเพาะปลูก เมื่อได้ผลผลิตแล้ว ต้องร่วมกันจัดการด้านการตลาด เริ่มตั้งแต่การดูแลผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว เช่น ร่วมกันจัดหาสถานที่ รวบรวมผลผลิต หาลานตากผลผลิต (กรณีเป็นผลผลิตพืชที่ต้องกำจัดความชื้น) จัดหาเครื่องสี เครื่องเกี่ยวนวด รวมไปถึงร่วมกันจำหน่ายผลผลิต นอกจากนั้น ยังต้องคำนึง ถึงความเป็นอยู่ โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างครบถ้วน มีสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น สถานเอนกานามัย หรือโรงพยาบาล กองทุนกู้ยืมเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ มีโรงเรียน และมีส่งเสริมการศึกษาให้กับเยาวชน หรือผู้สนใจการศึกษาในชุมชน ไม่เฉพาะการศึกษาตามหลักสูตรภาคบังคับเท่านั้น ยังรวมถึงการศึกษาเพื่อนำไปพัฒนาอาชีพด้วย ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ สังคมและศาสนา โดยชุมชนควรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสังคมและจิตใจโดยมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว แต่อย่างไรก็ตามทุกกิจกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาคราชการ เอกชนและสมาชิกในชุมชนเอง ขั้นที่ 3 ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า ถ้าเกษตรกรดำเนินการผ่านขั้นที่ 2 มาได้ จะทำให้มีรายได้มากขึ้น มีฐานะที่มั่นคงขึ้น สามารถที่จะพัฒนาไปสู่ขั้นที่สาม คือ การหาทุนจากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ มาช่วยในการลงทุน หรือประกอบการ โดยเกษตรกรและแหล่งเงินทุนนั้นจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน

ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินของเกษตรกร เป็นปัญหาสำคัญยิ่งในปัจจุบัน และการประกอบอาชีพทางการเกษตรโดยเฉพาะในเขตที่ใช้น้ำฝนทำนาเป็นหลัก เกษตรกรจะมีความเสี่ยงสูงเป็นเหตุให้ผลผลิตข้าวอยู่ในระดับต่ำ ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ด้วยพระอัจฉริยะในการแก้ปัญหา จึงได้พระราชทาน "ทฤษฎีใหม่" ให้ดำเนินการในพื้นที่ทำกินที่มีขนาดเล็ก ประมาณ 15 ไร่ ด้วยวิธีการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาอย่างเหมาะสม ด้วยการจัดสรรการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยให้มีการจัดสร้างแหล่งน้ำในที่ดินสำหรับการทำเกษตรแบบผสมผสานอย่างได้ผล เพื่อให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ให้มีรายได้ไว้ใช้จ่ายและมีอาหารไว้บริโภคตลอดปี ซึ่งได้ดำเนินการอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 10 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ เลย อุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย นครพนม สกลนคร และมุกดาหาร มีพื้นที่การเกษตรทั้งหมด 52.76 ล้านไร่ สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปแบ่งออกได้เป็น 5 เขต ดังนี้ 1) บริเวณที่สูงทางทิศตะวันตก มีลักษณะพื้นที่เป็นเนินสูงถึงภูเขาบางส่วนมีสภาพเป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน ได้แก่ พื้นที่บริเวณจังหวัดเลย และบางส่วนของจังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู ขอนแก่น และชัยภูมิ 2) บริเวณที่สูงทางทิศเหนือ เป็นแนวแคบๆ ทางตอนเหนือสุดของภาค มีลักษณะพื้นที่เป็นแบบลูกคลื่นจนถึงเนินเขาโดยมีกลุ่มหินชุดโคราชรองรับ ได้แก่ บริเวณบางส่วนของจังหวัดหนองคายและนครพนม 3) บริเวณแอ่งสกลนคร มีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วยพื้นที่จังหวัดสกลนคร นครพนม อุดรธานี และหนองคาย ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงสภาพพื้นที่ราบ มีพวงหินเกลือรองรับอยู่เบื้องล่าง ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 43,000 ตารางกิโลเมตร มีลำธารไหลลงสู่หนองหาน ซึ่งเป็นทะเลสาบน้ำจืดที่มีพื้นที่ประมาณ 170 ตารางกิโลเมตร 4) บริเวณที่สูง ตอนกลาง แถบเทือกเขาภูพาน มีสภาพพื้นที่เป็นแบบลูกคลื่นจนถึงเนินเขาเดี่ยวๆ มีเทือกเขาภูพานเกิดขึ้นซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับแม่น้ำโขงทางทิศตะวันออกเฉียงใต้และมีดินหน่วยล่าง และหน่วยกลางของหินชุดโคราชรองรับอยู่เบื้องล่าง และ 5) บริเวณแอ่งโคราช ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและครอบคลุมพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีลักษณะสภาพพื้นที่แบบลูกคลื่นลอนลาดถึงรอบเรียบหรือเกือบราบ (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 3, 2547) พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนเกษตรกรรายย่อย มีพื้นที่เฉลี่ย 23 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2548) จากกระแสการพัฒนาที่มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจเป็นหลักทำให้เกิดปัญหาทุนสังคม ธรรมชาติวัฒนธรรม คน สังคม ทรัพยากร ต้นทุนสูง ผลผลิตต่ำ รายได้น้อย ขาดความมั่นคงด้านอาหาร ขาดความเอื้ออาทร วัตถุนิยม วัฒนธรรมถูกทำลาย ฟังตนเองไม่ได้ ขาดการเรียนรู้ และพึ่งพากันเองในชุมชน เกษตรกรมีหนี้สินทั้งในและนอกระบบ ยิ่งพัฒนาเกษตรกรยิ่งอ่อนแอ เรื่องวิถีคิด เกษตรกรไม่เข้มแข็ง ไม่ทำงานวิจัยด้วยตนเอง ฟังพบบ้างภายนอก ไม่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ขาดการรวมกลุ่ม ขาดการเชื่อมโยงผลผลิตกับตลาด แต่มีจุดแข็ง คือ ชยันมุงมัน ทุ้มเท พร้อมปรับเปลี่ยน จึงจำเป็นต้องให้เกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พัฒนาและปรับเปลี่ยนระบบการผลิตตามสภาพภูมินิเวศ โดยใช้แนวทาง การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ เพื่อพึ่งพาตนเอง ฟังพากันเองในชุมชนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุนชุมชน มีคุณธรรม รู้เท่าทันโลก ประมาณตน เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับภูมินิเวศในพื้นที่ให้เกษตรกรมีกิน มีความมั่นคงทางด้านอาหาร ลดความเสี่ยงจากการผลิตพืชเชิงเดี่ยว เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ พัฒนาระบบการผลิตให้มีความยั่งยืน สิ่งแวดล้อมได้รับการปกป้อง ครอบครัวและชุมชนมีความ เข้มแข็ง รู้เท่าทันกระแสการปรับเปลี่ยนของสังคม เมื่อมีปัญหาที่กระทบสามารถปรับตัวได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ในปี พ.ศ. 2552 ที่ผ่านมา เป็นวาระครบรอบ 36 ปี กรมวิชาการเกษตร ซึ่งได้มอบหมายให้สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรทั้ง 8 เขต จัดทำ “ศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่” ขึ้น เขตละ 2 แห่ง และพื้นที่ของกรมวิชาการเกษตร บริเวณเกษตรกลางบางเขน กรุงเทพมหานครอีก 1 ศูนย์ รวมทั้งหมด 17 ศูนย์ เป็นกิจกรรมหนึ่งในโอกาสดังกล่าว โดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่มาบริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยของกรมวิชาการเกษตรอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแปลงต้นแบบการผลิตพืชแบบผสมผสานตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ เป็นแปลงศึกษาเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางนำไปปฏิบัติในพื้นที่และเกิดผลอย่างยั่งยืน และเป็นศูนย์ฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

วัตถุประสงค์

1. นำเสนอวิธีดำเนินการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” จังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” จังหวัดนครพนม ระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2552 ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2552

วิธีการในการดำเนินงานของศูนย์ฯ

ดำเนินการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่จังหวัดนครพนม เพื่อนำเสนอวิธีดำเนินการดำเนินงาน และศึกษาผลการดำเนินงานแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ขึ้นเมื่อต้นปี พ.ศ. 2552 จำนวน 2 แห่ง คือ พื้นที่ตำบลหนองแสงและตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

แห่งแรก ศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่จังหวัดนครพนม ตำบลหนองแสง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เน้นหนักด้านการฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่เป็นหลัก พื้นที่ 15 ไร่ แบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่ดินตามหลักทฤษฎีใหม่ ดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง น้ำพื้นที่ 2 ไร่ ขุดสระน้ำสำหรับเก็บกักน้ำในฤดูฝนเพื่อไว้ใช้เพาะปลูกในฤดูแล้ง ในสระน้ำเลี้ยงปลาชนิดต่างๆ เช่น ปลานิล ตะเพียน ไน และยี่สก บริเวณขอบสระมีการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดิน ส่วนที่สอง นาข้าว พื้นที่ 4 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกข้าวเพื่อเก็บผลผลิตไว้บริโภคในครัวเรือน มีการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 และการปลูกพืชหลังนา เช่น ข้าวโพด แตงโม และฟักทอง พื้นที่เหลือคือบริเวณคันนามีการปลูกกล้วยน้ำหว้า ส่วนที่สาม พืชผสมผสาน พื้นที่ 7 ไร่ กิจกรรมการปลูกไม้ผล เช่น เงาะโรงเรียน ลิ้นจี่ นพ.1 มะนาว มะละกอ กล้วยน้ำหว้า ไม้หวาน และปลูกยางพารา พืชผักอายุยืนและอายุสั้น เช่น หวาย เม็ก มะรุม ติ้ว ชะอม ข่า ตะไคร้ ผักบุ้ง ผักชี พริก มะเขือ กระเพรา โหระพา แมงลัก ถั่วฝักยาว ถั่วพุ่ม ผักเป็่น และพืชหมุนเวียนอื่นๆ เช่น ข้าวโพดเทียนสุโขทัย กะหล่ำ บานไม่รู้โรย และดาวเรือง เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน และที่เหลือจำหน่าย ส่วนที่สี่ ที่อยู่อาศัย พื้นที่ 2 ไร่ ใช้เป็นที่ปลูกสร้างบ้านที่อยู่อาศัย ยุงฉาง โรงเรือนเพาะเห็ด และด้านปศุสัตว์ เลี้ยงไก่ 3 สายพันธุ์จำนวน 30 ตัว เลี้ยงเป็ดพันธุ์บาบารีจำนวน 10 ตัว ยังใช้ประโยชน์เป็นสถานที่จัดอบรม และมีการประเมินผลจากแบบสอบถาม

ผู้เข้ามารับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ในแต่ละครั้ง โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 4 ระดับ คือ ความพึงพอใจระดับดีมาก ความพึงพอใจระดับดี ความพึงพอใจระดับปานกลาง และ ความพึงพอใจระดับควรปรับปรุง

แห่งที่ 2 ศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่จังหวัดนครพนม ตำบลขามเฒ่าอำเภอมืองจังหวัดนครพนม เน้นหนักด้านการปฏิบัติตามแนวพระราชดำริ พื้นที่ 7.5 ไร่ โดยแบ่งพื้นที่ดำเนินการออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง น้ำ พื้นที่ 1 ไร่ ขุดสระน้ำ สำหรับเก็บกักน้ำในฤดูฝนเพื่อไว้ใช้เพาะปลูกในฤดูแล้ง ในสระน้ำเลี้ยงปลาชนิดต่างๆ เช่นปลานิล ตะเพียน ไน และยี่สก ส่วนที่สอง นาข้าว พื้นที่ 4.5 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกข้าวเพื่อเก็บผลผลิตไว้บริโภคในครัวเรือน มีการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 และการปลูกพืชหลังนา เช่น ข้าวโพด แตงโม กะหล่ำปลี คენห่า สลัด ผักบุ้ง และหอมแบ่ง ส่วนที่สาม พืชผสมผสาน พื้นที่ 1.5 ไร่ มีกิจกรรมการปลูกไม้ผล เช่น มะม่วง ชมพู่ มะไฟ ลิ้นจี่ กัลยน้ำว่า มะละกอ พืชผักอายุยืนและอายุสั้น ชะอม ข่า ตะไคร้ ขี้เหล็ก ผักบุ้ง ผักชี พริก มะเขือ กระเพรา โหระพา แมงลัก และพืชหมุนเวียนอื่นๆ ส่วนที่สี่ ที่อยู่อาศัย พื้นที่ 0.5 ไร่ ใช้เป็นที่ปลูกสร้างบ้านที่อยู่อาศัย ยุ่งฉาง โรงเรือนเพาะเห็ด และปศุสัตว์

ผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ

แห่งแรก ตำบลหนองแสง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม พื้นที่ 15 ไร่ เน้นหนักด้านการฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นหลัก จากผลการดำเนินงานตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม 2552 พบว่ามีผู้เข้ามารับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 1,305 คน เป็นเกษตรกร 748 คน เจ้าหน้าที่ข้าราชการ 321 คน และนักเรียน/นักศึกษา 236 คน ผลการประเมินจากแบบสอบถาม พบว่า ทั้งด้านสถานที่ การบริการ ความเข้าใจในกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีของศูนย์ ได้รับการยอมรับด้านความพึงพอใจระดับดีมาก 6 % ความพึงพอใจระดับดี 82 % ความพึงพอใจระดับปานกลาง 7 % และความพึงพอใจระดับควรปรับปรุง 5 % การดำเนินการตามกิจกรรมทั้งสิ้น พบว่า ส่วนที่หนึ่ง น้ำ พื้นที่ 2 ไร่ มีกิจกรรมเลี้ยงปลาชนิดพืช และมีการจับปลาเพื่อจำหน่ายและบริโภค ได้น้ำหนัก 50 กิโลกรัม ส่วนที่สอง นาข้าว พื้นที่ 4 ไร่ กิจกรรมที่ดำเนินการคือ การปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 เก็บเกี่ยวผลผลิตจำนวน 1 ไร่ ได้ผลผลิต 300 กิโลกรัม อีก 3 ไร่ เก็บเกี่ยวไม่ได้ ส่วนที่สาม พืชผสมผสาน พื้นที่ 7 ไร่ มีกิจกรรมการปลูกไม้ผล พืชผักอายุยืน อายุสั้น และพืชหมุนเวียนอื่นๆ ส่วนที่สี่ ที่อยู่อาศัย พื้นที่ 2 ไร่ ประกอบด้วย บ้านพัก ปศุสัตว์และโรงเห็ด จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม 2552 สรุปผลได้ ดังนี้ ทั้ง 4 ส่วนมีรายได้ตลอดทั้งปี 80,720 บาท และมีรายจ่ายทั้งหมด 52,320 บาท (ไม่รวมค่าแรงงาน) เหลือเงินหักค่าใช้จ่าย 28,400 บาท ด้านรายได้พบว่า ส่วนที่สาม สูงที่สุด คือ 42,870 บาท รองลงมา ได้แก่ ส่วนที่สี่และส่วนที่สอง คือ 31,100 และ 4,500 บาท ตามลำดับ และส่วนที่หนึ่ง น้อยที่สุด คือ 2,250 บาท ด้านรายจ่าย พบว่า ส่วนที่สี่ สูงที่สุด คือ 26,770 บาท รองลงมา ได้แก่ ส่วนที่สาม และส่วนที่สอง คือ 21,600 และ 3,950 บาท ตามลำดับ และเมื่อวิเคราะห์ผลตอบแทนหลังหักค่าใช้จ่ายตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม 2552 พบว่า ส่วนที่สาม มีผลตอบแทนสูงสุด คือ 21,270 บาท รองลงมา ได้แก่ ส่วนที่สี่ และส่วนที่หนึ่ง คือ 4,330 และ 2,250 บาท ตามลำดับ ส่วนที่สอง น้อยที่สุด คือ 550 บาท

แห่งที่ 2 ตำบลขามเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม พื้นที่ 7.5 ไร่ เน้นหนักด้านการปฏิบัติตามแนวพระราชดำริ การดำเนินการตามกิจกรรมทั้งสี่ส่วน พบว่า ส่วนที่หนึ่ง พื้นที่สระน้ำ 1 ไร่ มีกิจกรรมเลี้ยงปลากินพืช มีรายได้จากการจับปลาเพื่อจำหน่ายบางส่วน ส่วนที่สอง นาข้าว พื้นที่ 4.5 ไร่ มีกิจกรรมการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 ได้ผลผลิต 1,523 กิโลกรัม และการปลูกพืชหลังนา ส่วนที่สาม พืชผสมผสาน พื้นที่ 1.5 ไร่ มีกิจกรรมการปลูกไม้ผล พืชผักอายุสั้น อายุสั้น และพืชหมุนเวียนอื่นๆ และส่วนที่สี่ ที่อยู่อาศัย พื้นที่ 0.5 ไร่ ประกอบด้วยบ้านพัก ปศุสัตว์และโรงเห็ด จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม 2552 สรุปผลได้ ดังนี้ ทั้ง 4 ส่วนมีรายได้ตลอดทั้งปี 104,375 บาท และมีรายจ่ายทั้งหมด 39,139 บาท (ไม่รวมค่าแรงงาน) เหลือเงินหักค่าใช้จ่าย 65,236 บาท ด้านรายได้พบว่า ส่วนที่หนึ่ง สูงที่สุด คือ 60,234 บาท รองลงมา ได้แก่ ส่วนที่สี่ และส่วนที่สาม คือ 25,858 และ 17,383 บาท ตามลำดับ และส่วนที่หนึ่ง น้อยที่สุด คือ 900 บาท ด้านรายจ่าย พบว่า ส่วนที่สี่ สูงที่สุด คือ 21,330 บาท รองลงมา ได้แก่ ส่วนที่สอง และส่วนที่สาม คือ 9,509 และ 8,300 บาท ตามลำดับ และเมื่อวิเคราะห์ผลตอบแทนหลังหักค่าใช้จ่ายตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม 2552 พบว่า ส่วนที่สอง มีผลตอบแทนสูงที่สุด คือ 50,725 บาท รองลงมาได้แก่ ส่วนที่สาม และส่วนที่สี่ คือ 9,083 และ 4,528 บาท ตามลำดับ ส่วนที่หนึ่ง น้อยที่สุด คือ 900 บาท

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

แห่งแรก ด้านการดำเนินการตามกิจกรรมทั้งสี่ส่วน พบว่า ส่วนที่หนึ่ง น้ำ พื้นที่ 2 ไร่ สระน้ำที่เก็บน้ำ ฟุ้งขุ่นเป็นปีแรก น้ำในบ่อกักเก็บไม่ได้ และบริเวณบ่ออยู่ใกล้กับแม่น้ำโขง บ่อน้ำจึงแห้งตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน และมีการจับปลาเพื่อจำหน่ายและบริโภค ได้ปลาน้ำหนัก 50 กิโลกรัม ทำให้ไม่สามารถปลูกพืชหลังนาได้ จึงขาดรายได้เพิ่มเติมในส่วนนี้ ส่วนที่สอง นาข้าว พื้นที่ 4 ไร่ กิจกรรมที่จัดขึ้นและดำเนินการคือมีการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 เก็บเกี่ยวผลผลิตจำนวน 1 ไร่ ได้ผลผลิต 300 กิโลกรัม อีก 3 ไร่ เก็บเกี่ยวไม่ได้เนื่องจากน้ำท่วม เพราะฝนตกหนักพื้นที่ระบายน้ำไม่ทัน ทำให้นาข้าวเสียหายผลผลิตไม่ได้ตามที่ต้องการ จึงมีผลทำให้รายได้ต่ำ ในส่วนนี้ ส่วนที่สาม พืชผสมผสาน พื้นที่ 7 ไร่ พืชสวน ดำเนินการปลูกพืชอายุสั้น ได้แก่ เงาะโรงเรียน กัลยณีน้ำว่า ลินจี่ นพ.1 กาแฟอาราบิก้า หวาย ชะอม มะกูด มะนาว มะรุม ติ้ว เม็ก มะละกอ ผักหวานบ้าน ใฝหวาน ยางพารา เพกาสะเดา แค ขี้เหล็กและอื่น ๆ เนื่องจากพืชสวนบางชนิดเป็นไม้ยืนต้นต้องมีอายุมากกว่า 2 ปี จึงจะให้ผลผลิต ขณะนี้อยู่ในระยะเวลาเจริญเติบโตของลำต้น และบำรุงรักษา จึงทำให้รายได้ในส่วนนี้ลดลง ส่วนพืชหมุนเวียนและพืชอายุสั้น ปลูกเผือก มะเขือเปราะ มะเขือพวง ตะไคร้ กะเพรา โหระพา แมงลัก หน่อไม้ฝรั่ง ผักบุ้ง หอมแบ่ง กะหล่ำปลี กะหล่ำดอกและอื่น ๆ พืชไร่ ดำเนินการปลูกมันสำปะหลัง อ้อย อยู่ในระยะเวลาเจริญเติบโตทางด้านลำต้นและใบ ยังไม่ได้เก็บเกี่ยวผลผลิตจึงขาดรายได้ในส่วนนี้ ยกเว้นข้าวโพดเทียน ที่ปลูกได้มากกว่าปีละ 1 ครั้ง ส่วนที่สี่ ที่อยู่อาศัย พื้นที่ 2 ไร่ ประกอบด้วยบ้านพัก ปศุสัตว์ และโรงเห็ด รายได้หลักจะมาจากการขายสุกร เห็ด ไก่ และเป็ด แต่ก็จะมีต้นทุนค่าพันธุ์ และอาหารสูงกว่าส่วนอื่นๆ แต่ในปีต่อๆ ไปต้นทุนเรื่องพันธุ์จะลดลง เนื่องจากมีพ่อแม่พันธุ์อยู่แล้ว

แห่งที่ 2 ส่วนที่หนึ่ง พื้นที่สระน้ำ 1 ไร่ มีกิจกรรมเลี้ยงปลากินพืช ยังไม่มีการจับปลาเพื่อจำหน่าย มีการจับปลาบริโภคเฉพาะเป็นอาหารในครัวเรือน เนื่องจากปลายังโตไม่ได้ขนาด เพราะปลาที่เลี้ยงเป็นปลากิน

พืชต้องใช้เวลาดี้นานกว่าปลากินสัตว์ จึงทำให้รายได้ในส่วนนี้ลดลง ส่วนที่สอง นาข้าว พื้นที่ 4.5 ไร่ มีกิจกรรมการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 ได้ผลผลิต 1,523 กิโลกรัม และการปลูกพืชหลังนาเสริมรายได้ เพราะสภาพพื้นที่สามารถให้น้ำช่วยได้ในฤดูแล้ง จึงทำให้รายได้ในส่วนนี้สูงกว่าส่วนอื่นๆ ส่วนที่สาม พืชผสมผสาน พื้นที่ 1.5 ไร่ มีกิจกรรมการปลูกไม้ผล พืชผักอายุสั้น อายุสั้น และพืชหมุนเวียนอื่นๆ รายได้จะมาจากพืชอายุสั้นเป็นหลัก และส่วนที่สี่ ที่อยู่อาศัย พื้นที่ 0.5 ไร่ ประกอบด้วยบ้านพัก ปศุสัตว์และโรงเห็ด รายได้หลักจะมาจากการขายสุกร เห็ด ไก่ และเป็ด จะมีต้นทุนค่าพันธุ์และอาหารสูงกว่าส่วนอื่นๆ แต่ในปีต่อไป ไปได้ทุนเรื่องพันธุ์จะลดลง เนื่องจากมีพ่อแม่พันธุ์อยู่แล้ว

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการดำเนินงานตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม 2552 พบว่ามีผู้เข้ามารับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 1,305 คน ผลการประเมินจากแบบสอบถาม พบว่าทั้งด้านสถานที่ การบริการ ความเข้าใจในกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีของศูนย์ได้รับการยอมรับด้านความพึงพอใจระดับดีมาก 6 % ระดับดี 82 % ระดับปานกลาง 7 % และควรปรับปรุง 5 % การดำเนินการตามศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่จังหวัดนครพนม ทั้ง 2 แห่ง พบว่า ศูนย์เรียนรู้แห่งที่ 2 จะให้ผลตอบแทนด้านรายได้มากกว่า แห่งที่ 1 เพราะกิจกรรมส่วนที่ 2 สามารถปลูกพืชเสริมรายได้หลังการทำนาได้ เนื่องจากสามารถให้น้ำแก่พืชที่ปลูกในช่วงฤดูแล้งได้ แต่แห่งที่ 1 ไม่สามารถให้น้ำเพิ่มเติมแก่พืชได้เพราะบ่อไม่กักเก็บน้ำ ซึ่งการดำเนินงานทั้ง 2 แห่งอยู่ในระยะเริ่มต้น ผลผลิตตามกิจกรรมส่วนต่างๆ ยังไม่ให้ผลผลิตเต็มที่ เนื่องจากบางชนิดพืชยังอยู่ในระยะการเจริญเติบโต ดังนั้นการดำเนินงานทั้ง 4 ส่วน จะต้องเกื้อกูลกันไป จึงจะทำให้เกิดการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ศูนย์เรียนรู้ แห่งที่ 1 ควรแก้ไขปัญหาเรื่องสระน้ำให้สามารถกักเก็บน้ำได้บางส่วนในฤดูแล้ง และทำการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยลง ต้องมีบ่อบาดาลน้ำตื้นช่วยในฤดูแล้ง เพื่อให้สามารถปลูกพืชตามกิจกรรมส่วนต่างๆ ได้ และควรปรับพื้นที่ลงให้สัมพันธ์กับปริมาณการกักเก็บน้ำที่ต้องใช้กับพืชในช่วงฤดูแล้ง ส่วนศูนย์เรียนรู้แห่งที่ 2 ควรจะขยายขนาดพื้นที่เพิ่มจากเดิมเป็น 15 ไร่ เพราะมีความพร้อมในเรื่องของสระน้ำ ที่สามารถเก็บกักน้ำได้ในฤดูแล้ง และยังสามารถขุดบ่อบาดาลน้ำตื้นช่วยได้อีกทางหนึ่ง เนื่องจากมีระดับน้ำใต้ดินตื้น จะทำให้กิจกรรมต่างๆ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตร. 2553. ก้าวใหม่การวิจัยและพัฒนาการเกษตร. **จดหมายข่าวผลิใบ** 12 12 : 13-15.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2548. การเปลี่ยนแปลงการกระจายรายได้และทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกร. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.oae.go.th/> (15 สิงหาคม 2548)
- สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 3. 2547. ทางเลือกเทคโนโลยีการผลิตพืชและเกษตรกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 110 น.
- อำพล เสนาณรงค์. 2550. เศรษฐกิจพอเพียง และเกษตร "ทฤษฎีใหม่". **น.ส.พ. กสิกร กรมวิชาการเกษตร**. 80 : 76-79.

ภาคผนวกที่ 1 ตารางเปรียบเทียบรายได้และรายจ่ายระหว่างศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชฯ ทั้ง 2 แห่ง

กิจกรรม	ศูนย์ฯ หนองแสง		ศูนย์ฯ ขามเฒ่า		หมายเหตุ
	รายได้	รายจ่าย	รายได้	รายจ่าย	
ส่วนที่ 1	2,250	-	900	-	- ไม่มีรายจ่ายค่าอาหาร
ส่วนที่ 2	4,500	3,950	60,234	9,509	- รายได้จากการขายข้าวและพืชหลังนา รายจ่ายค่าพันธุ์ ปุ๋ย วัสดุอื่นๆ
ส่วนที่ 3	42,870	21,600	17,383	8,300	- รายได้จากการขายผลผลิตพืชผัก รายจ่ายค่าพันธุ์ ปุ๋ย วัสดุอื่นๆ
ส่วนที่ 4	31,100	26,770	25,858	21,330	- รายได้จากการขายสุกร ไก่ เป็ด และเห็ด รายจ่ายค่าพันธุ์ อาหารสัตว์ วัสดุอื่นๆ
รวม	80,720	52,320	104,375	39,139	
กำไร	28,400		65,236		

ที่มา : 1. ข้อมูลจากการจัดเก็บของศูนย์เรียนรู้ฯ ทั้ง 2 แห่ง ระหว่างเดือน มกราคม ถึง ธันวาคม 2552

2. กำไร เกิดจากรายได้ลบรายจ่าย ไม่รวมค่าแรงงาน

ภาคผนวกที่ 1 กิจกรรมภายในศูนย์เรียนรู้ศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ศวพ.
นครพนม ต.หนองแสง อ.เมือง จ.นครพนม (มกราคม – ธันวาคม 2552)

สระน้ำ 2 ไร่

นาข้าว 4 ไร่

ที่อยู่อาศัย โรงเห็ด และปศุสัตว์ 2 ไร่

พืชผสมผสาน 7 ไร่

การถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ผู้เข้าเยี่ยมชมศูนย์

ภาคผนวกที่ 2 กิจกรรมภายในศูนย์เรียนรู้ศูนย์เรียนรู้การผลิตพืชตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่
ศวพ.นครพนม ต.ขามเฒ่า อ.เมือง จ.นครพนม (มกราคม – ธันวาคม 2552)

สระน้ำ 1 ไร่

นาข้าว 4.5 ไร่

พืชผสมผสาน 1.5 ไร่

ที่อยู่อาศัย โรงเห็ด และปศุสัตว์ 0.5 ไร่